

نقش حکمرانی مطلوب دانشگاهی در ارتقاء کیفیت آموزش عالی

الهام محبی اطافوری ۱، الهام محمدی ۲

۱ دانشگاه آزاد اسلامی قم / e.mohebbi63@yahoo.com

۲ دانشگاه آزاد اسلامی قم / Elham.mohamadi125@gmail.com

چکیده

آموزش عالی ایران در دو دهه گذشته با چالش‌ها و مسائل متعددی مواجه شده است. گسترش کمی دانشگاه‌ها، کثرت مؤسسات آموزشی متنوع، افزایش تعداد دانشجویان و گاهاً وجود خیل عظیم دانش آموخته بیکار از جمله چالش‌هایی هستند که نظام آموزش عالی ایران را با مشکلات عدیده‌ای مواجه نموده است. این چالش‌ها لزوم مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی را در نظام آموزش عالی ایران منجر شده است و نظام دانشگاهی را وادار به بازاندیشی در ساختار، رسالت، اهداف، کارکردها و فرایندهای خود نموده است. از آنجا که دانشگاه‌ها از جمله مهمترین نهادهایی هستند که جوامع جهت رشد و توسعه به آنها نیاز دارند شفافیت، پاسخگویی در آنها الزامی است. شناسایی نقاط ضعف و قوت، تشخیص فرصت‌ها و تهدیدها و تلاش برای بهبود وضع موجود و رسیدن به وضع مطلوب و کسب جایگاه برتر از اهم وظایف سازمانها از جمله دانشگاه‌ها می‌باشد. بنابراین مقاله حاضر بر آن است تا به این پرسش پاسخ دهد: تا چه اندازه حکمرانی مطلوب موجب ارتقاء کیفیت آموزش عالی خواهد شد؟

واژه‌های کلیدی

حکمرانی مطلوب دانشگاهی، کیفیت، آموزش عالی

مقدمه

دانشگاه‌ها، نقش مهمی در تربیت نیروی انسانی کارآمد و کارآفرین و تولید دانش برای سایر نهادها و سازمان‌های جامعه به عهده دارند و این نقش و جایگاه برجسته در توسعه دانایی محور، بر کسی پوشیده نیست. فضای سازمانی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در قرن بیست و یکم، در حال تغییر مداوم است و ما شاهد عباراتی نظیر دانشگاه سازمانی و دانشگاه کارآفرین هستیم که از ویژگی‌های دانشگاه‌های برتر جهان شمرده می‌شوند [۶]. سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، وضعیت دانشگاه را اینگونه بیان می‌کند که: «دانشگاه، دیگر محل آرامی برای تدریس و انجام کار پژوهشی با یک سرعت مشخص و تفکر و اندیشیدن به جهان، آنگونه که در قرن گذشته بود، نیست؛ بلکه دانشگاه‌ها، بزرگ، پیچیده، مطالبه‌گر، به دنبال کسب و کار رقابتی و نیازمند سرمایه‌گذاری بیشتر و مداوم هستند» [۱۶]. همچنین به اعتقاد پارکر [۱۷]، ارزش‌های کسب و کار، در تمام بخش‌های دولتی و بخصوص در دانشگاه‌ها، در حال رشد و تعالی است و ارزش‌های قدیمی در حال جایگزینی با ارزش‌های برتر مبتنی بر دانش هستند. به طور

کلی باید گفت که زیست جهان دانشگاه، تغییر کرده است و با وجود مشکلات، موانع و مخالفت با تحولات اخیر، دانشگاهیان باید در مسیر پیشرفت، درباره شکل و دامنه تعاملات دانشگاه‌ها، دوباره به بحث و گفت‌وگو بپردازند. بنابراین هدف از این مقاله ارائه مرحله به مرحله برای شناخت حکمرانی مطلوب دانشگاهی و استفاده موثر از آن است که در آن ضمن توضیح و تعریف حکمرانی مطلوب و کیفیت آموزش عالی و اجرای هر چه بهتر حکمرانی مطلوب در آموزش عالی که به صورت اجمالی بررسی می‌شود.

چارچوب نظری

۱. حکمرانی دانشگاهی مطلوب:

کمتر واژه‌ای را در علوم اجتماعی می‌توان یافت که به اندازه حکمرانی، مبهم و در عین حال، جذاب باشد. البته این ابهام، موجب کثرت و گسترش آن شده است؛ به گونه‌ای که نهادها و افراد مختلف، مفاهیم مدنظر خود را از طریق واژه حکمرانی توصیف کرده‌اند. برخی، حکمرانی را معادل دولت فرض کرده و [۲۳]. بانک جهانی در بررسی حکمرانی مطلوب در ۲۰۰ کشور دنیا طی سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۲، برخی از شاخص‌ها نظیر اظهارنظر و پاسخگویی، کیفیت مقررات، حکمرانی قانونی، اثربخشی دولت، ثبات سیاسی و فقدان آشوب و کنترل فساد را مبنای سنجش خود اعلام کرده است. البته این شاخص‌ها مدام در حال بازنگری است و سازمان‌هایی نیز مسئول ارزیابی و ممیزی این شاخص‌ها هستند [۲۴]. کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، طی قطعنامه‌ای ویژگی‌های اساسی حکمرانی مطلوب را شفافیت، مسئولیت، پاسخگویی، مشارکت، حکمرانی قانون و انعطاف‌پذیری بر شمرده است [۲۹]. همچنین سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، شاخص‌های حکمرانی مطلوب از منظر مدیریت دولتی را مشارکت، شفافیت، پاسخگویی، تساوی در برابر قانون، اثربخشی و عدالت می‌داند [۱۶]. بر این اساس، حکمرانی مطلوب دانشگاهی فقط شامل شورای دانشگاه نمی‌شود، بلکه طیف وسیع و پیچیده‌ای از شورای دانشگاه، هیأت رئیسه، رؤسای دانشکده‌ها و بخش‌های تحقیقاتی را در بر می‌گیرد. حکمرانی مطلوب دانشگاه‌های دولتی نیز پیچیده‌تر و رقابتی‌تر است و توجه به حکمرانی مطلوب سازمانی در این دانشگاه‌ها با هدف حصول اطمینان از صحت انجام مأموریت‌های دانشگاه‌ها و تبدیل آن به نهادهای حیاتی و بادوام در اقتصاد و جامعه صورت می‌گیرد [۱۲]. نکته مهم اینکه حکمرانی